

LÄRARHANDLEDNING

Laurie Anderson: Looking Sideways into a Mirror

Handledningen riktar sig i första hand till lärare
i åk 7–9 och gymnasiet.

MODERNA MUSEET

INNEHÅLL

- 3 Inledning
- 4 Trivselregler för skolor när de besöker museet
- 5 **Laurie Anderson: Looking Sideways into a Mirror**
- 6 Om Laurie Anderson
- 7 Instrument och performance
- 8 Språk och minne
- 9 Persona
- 10 To the Moon
- 11 Tid och kropp
- 12 ARK
- 13 **Uppgifter och diskussionsfrågor**
- 13 Fabulera mera!
- 14 Skapa musik!
- 15 AI och litteraturen
- 15 Att vara någon annan
- 16 Rottrådar
- 17 Bildanalys
- 18 **Anteckningar**

Omslag:

Laurie Anderson, *Absent in the Present:
Looking into a Mirror Sideways*, 1975

© Laurie Anderson

INLEDNING

MODERNA MUSEETS lärarhandledningar formuleras med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner i åtanke. Lärarhandledningarna är utformade som stöd inför ett besök på Moderna Museet och kan också användas för att arbeta vidare med utställningen efter museibesöket. Tanken är att ge en grundläggande förståelse för den aktuella utställningen samt ge förslag på övningar och diskussionsfrågor.

I skolans läroplaner står bland annat att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I denna lärarhandledning till *Laurie Anderson: Looking Sideways into a Mirror* finns flera olika uppgifter och diskussionsfrågor som passar bland annat ämnena musik, bild och svenska.

Texten hämtad från utställningsfoldern, skriven av utställningens curator Lena Essling. Uppgifter och diskussionsfrågor är skrivna av Ylva Hillström.

Mejla gärna synpunkter på handledningen till:
y.hillstrom@modernamuseet.se

TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR NÄR DE BESÖKER MUSEET

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

För att besöket ska bli så bra som möjligt, tänk på följande:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken samt på plan 1.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivärdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet och bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallarna på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fettets på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

På plan 1 vid sjösidans entré finns ett matsäcksrum.

FOTOGRAFERING

Det är tillåtet att fotografera i utställning, men utan stativ och utan att det stör andra besökare.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivärdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

LAURIE ANDERSON: LOOKING SIDEWAYS INTO A MIRROR

Laurie Anderson är legendarisk inom amerikansk avantgardekonst, experimentell musik och independentkultur. Som scenkonstnär, författare, kompositör, aktivist och filmskapare skär hennes verk på tvärs genom genrer. Hon slog igenom internationellt som pionjär inom den elektroniska musiken. I dag arbetar hon i framkant av nya tekniker inom konsten, som VR eller AI, men använder lika gärna tidlösa uttryck som röst, måleri eller kolteckning.

Laurie Andersons mångfacetterade produktion kan ses som delar i en och samma väv av berättande. Här ryms en ström av betraktelser över människans villkor, nationers drömmar, flyktig samtid och dystopiska framtidsvisioner. Tilltalet är omedelbart men följer drömmens logik. Hos Anderson blir det vardagliga förunderligt medan stora frågor kommer nära:

Var är vi?

Vad är tid?

Vem äger berättelsen?

Utställningen kombinerar helt nya produktioner med nedslag i konstnärens arbete sedan 1970-talet, däribland verk inom performance, fotografi och video. I flera verk återkommer frågor om identitet, de roller vi tar eller ges, bland annat genom konstnärens svenskfödde farfar Axel Efraim Anderson (1881–1963).

OM LAURIE ANDERSON

Laurie Anderson (f. 1947) växer upp i Glen Ellyn, Illinois, som ett av åtta syskon. Vid sidan av skolan studerar hon måleri och spelar fiol med Chicagos ungdomssymfoniker. Hon söker sig 1966 till New York och studerar skulptur för minimalisten och konceptkonstnären Sol LeWitt (1928–2007). Här blir hon del av en generation radikala unga konstnärer som Gordon Matta-Clark (1943–1978) och koreografen Trisha Brown (1936–2017). De experimenterar med fotografi, text, ljud och aktioner, ofta i genreöverskridande samarbeten. Anderson fokuserar på musik och berättande. På turnéer runtom i USA inleds ett projekt att skildra hemlandets egenheter. Hon söker sig även till Europa, där hon deltar i de tongivande och ofta politiskt laddade utställningarna *documenta 6* och *8* i Kassel.

Laurie Anderson har samverkat med profiler inom konstmusiken som kompositörerna Philip Glass (f. 1937) och John Cage (1912–1992) eller musikern och producenten Brian Eno (f. 1948). Hon har publicerat en rad böcker och släppt sju album, däribland *Big Science*, där låten ”O Superman” blev en oväntad världshit. Anderson är artist-in-residence vid Australian Institute for Machine Learning (AIML), och professor i poesi vid Harvard University.

INSTRUMENT OCH PERFORMANCE

Musik och röst är grunden i Laurie Andersons arbete. Det talade ordet, pauserna och lyssnandet är avgörande delar i komposition och framförande. Anderson experimenterar från 1970-talet med platsspecifika ljudverk. Hennes musikstycken tar intryck av geometri och språk, men också av ljud i vardagen. Med tiden kombineras musiken med performance, filmproduktion och tekniska innovationer. Soloframträdanden utvecklas till multimediaföreställningar som *United States I–IV* (1983) eller operan *Moby Dick* (1999).

Hon utvecklar också nya instrument. På *Tape Bow Violin* har stråkens tagel ersatts med ljudband. Den inspelade rösten blir repetitiva läten, ord tömda på mening men bärande i musikbilden. Även kroppen blir ett instrument: *Drum Suit* från tidigt 1980-tal har delar av en trummaskin insydd, mikrofonerna i *Drum Glasses* gör kraniet till en resonanslåda. 1990-talets högteknologiska *Talking Stick* samplar ljud på scenen som spelas upp i ny form.

I *Citizens* fylls rummet av ett rytmiskt, metalliskt ljud – en rad gestalter slipar knivar, var och en i sin takt. Ett abstrakt ljudverk som samtidigt blir ett vänporträtt och en stämningsbild från det laddade amerikanska valåret 2020.

SPRÅK OCH MINNE

Språk och media har alltid intresserat Laurie Anderson – dels i egna texter och berättelser, dels som material och fenomen. Den amerikanske författaren William S. Burroughs (1914–1997), en nära vän och samarbetspartner, liknade på 1970-talet språk vid ett virus från yttre rymden. Språket, menar Anderson, är ett självgenererande system som vi aldrig fullt ut kontrollerar; det spelar oss i själva verket som instrument. Dagens AI-teknik kan autogenerera helt nya texter ur mängder av olika källor, med en viss persons specifika tonalitet.

Hur vi väljer våra ord i stunden, eller hur vi återberättar en händelse, får enligt Anderson betydelse för hur minne och självbild formas. I det här rummet återges ett par tidiga upplevelser som varit avgörande för hennes egen förståelse av ordets formande kraft. Det slags ögonblick som för alltid präglar oss kallas ibland för vertikal tid. De tycks skära genom alla andra erfarenheter, som schakt tvärs igenom den linjära upplevelsen av tiden som passerar.

PERSONA

New York på 1960- och 1970-talet är en turbulent, kreativ miljö, som Laurie Anderson senare liknat vid det dynamiska Paris på 1920-talet. Hennes kretsar tar intryck av den internationella Fluxusrörelsen, där idéer står i centrum snarare än traditionella konstobjekt. I tidens anda överges ateljén för stadsrummet och samarbeten är självklara. Ett konstverk kan ta formen av en läsning, en dans över stadens tak eller en konstnärsdriven restaurang.

Bland Andersons tidigaste verk finns skulpturer i enkla material med kopplingar till kroppen. *Mudras* är buddhistiska handgester – avgjutningar av språk som bild. Ljudskulpturen *When You We're Hear* kan bara upplevas av den som vidrör den.

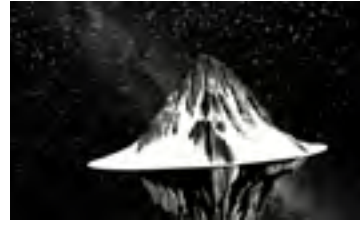
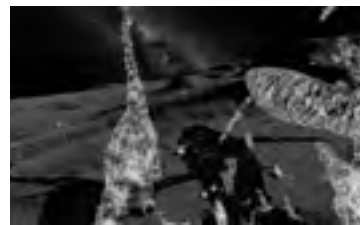
Fotografi och skrivande är redskap för att utforska subjekt och objekt, dröm och verklighet. Kameralinsen blir spegel då Anderson prövar att iklä sig rollen som svensk genom att ljuda inlärd fraser eller imitera kameravinklar och gester från Ingmar Bergmans film *Persona* (1966). På scen antar Anderson olika alter egon, ibland genom att förställa rösten på teknisk väg. Inte minst återkommer en maskulin röst – *the voice of authority*.

TO THE MOON

Frihet, äventyr och irrfärder är teman i Laurie Andersons arbete: från den personliga resa som ens eget liv och död innebär, till den grundlagsskyddade amerikanska rätten att söka sin lycka. Människan tycks kunna skifta sömlöst mellan parallella världar utan att egentligen vara medveten om det – som då vi växlar mellan dröm och vakenhet, eller samtidigt kan acceptera både en vetenskapligt rationell och en andlig syn på världen.

I verket *To the Moon* används VR-teknik för att förflytta oss till en plats bortom den fysiska. Deltagaren beger sig ut på en drömlig upptäcktsfärd över månens hemlighetsfulla yta. Här skymtas referenser från grekisk mytologi, litteratur, vetenskap, film och politik. Upplevelsen ger perspektiv på vår egen ännu levande men utsatta planet. Rymden är ett återkommande motiv hos Anderson, som 2002 bjöds in av NASA som den amerikanska rymdmyndighetens första artist-in-residence. *To the Moon* är ett samarbete med den taiwanesiske konstnären Hsin-Chien Huang (f. 1966).

Observera att det sannolikt blir kö till VR-verket och att det därför kan vara svårt att se och uppleva under ett skolbesök.

TID OCH KROPP

I spåren av 11 september genomför Anderson en manifestation i samarbete med Mohammed el Gharani (f. 1986). Som den yngste internen på det amerikanska Guantánamofängelset – anklagad för anstiftan till terrorism vid 12 års ålder – frisläpps och förvisas han 2009 utan giltigt medborgarskap. Verkets titel, *Habeas Corpus*, kommer av rättsprincipen att inte godtyckligt fängsla någon. Under en konsert med Anderson i New York 2015 livestreamas den statslöse flyktingen rakt in i offentligheten i monumentalformat och kan berätta sin historia från en studio i Ghana. Verket uppmärksammar en politisk situation där enskilda individer blir brickor i ett spel, men också det mardrömslika i att bli fråntagen sin identitet, sin tid och sina minnen.

Laurie Anderson arbetar återkommande med talande skulpturer, ett slags analoga hologram. Avstånd i tid och rum sätts ur spel när en gestalt materialiseras i rummet. Samtidigt markerar verkets olika lager – skulptur, ljud, projicerad bild – avstånd till betraktaren. ”Närvaro som betecknar frånvaro”, som den franske kulturteoretikern Roland Barthes har beskrivit fotografi. Är direkt, ofiltrerad kommunikation mellan människor i själva verket en illusion?

ARK

Laurie Anderson har sagt att hon talar om saker för att förstå världen. Hennes berättelser hämtar stoff ur egna erfarenheter och observationer, men väver också in litterära verk, mytologi eller ny vetenskap. En berättelse kan växa till att bli en hel föreställning, som den kommande operan *ARK* med premiär i Manchester 2024. Den tar sin utgångspunkt i Bibelns berättelse om Noas ark, en historia som Anderson har återkommit till i flera sammanhang.

I *ARK* kommer den världsomfattande översvämningen inte – som i bibelberättelsen – som ett straff för människans synder. I stället är den en följd av att iCloud brister, så att all samlad kunskap går förlorad och regnar ned över världen. En rad karaktärer och fenomen ur samtid och konsthistoria passerar revy i ett epos som snarare ställer frågor än erbjuder svar. I operan argumenterar Buddha med kristendomens strängare Gud om hur världen kan räddas – eller om apokalypsen i själva verket är alltings mål och mening. För Moderna Museet iscensätter Anderson ett antal moment ur *ARK* som en rumslig installation.

UPPGIFTER OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

FABULERA MERA!

I Laurie Andersons installation *ARK*, som är del av ett mycket större verk, berättas om en världsomfattande översvämning. Det är inte vatten som översvämmar världen, som i bibelberättelsen om Noas ark, utan kunskap. I Laurie Andersons berättelse brister iCloud och all samlad kunskap går förlorad och regnar ned över världen. En rad karaktärer och fenomen ur samtid och konst-historia passerar revy.

Skriv en novell med inspiration från *ARK*.
Fantisera fritt, men inkludera följande ord:

Giraff

Katastrof

Oväntad

Turbulent

Skrattretande

SYFTE: Att stimulera fantasin och använda det skrivna språket för att skapa en historia.

SKAPA MUSIK!

På Laurie Andersons *Tape Bow Violin* har stråkens tagel ersatts med ljudband. Den inspelade rösten blir repetitiva läten. Hon använder även kroppen som ett instrument. *Drum Suit* från tidigt 1980-tal har delar av en trummaskin insydd, mikrofonerna i *Drum Glasses* gör kraniet till en resonanslåda. 1990-talets högteknologiska *Talking Stick* samplar ljud på scenen som spelas upp i ny form.

Låt er inspireras av Laurie Anderson och experimentera med oväntade ljud. Hennes musik finns på Spotify. Spela in ljud och rytmer i ett enkelt musikprogram, exempelvis Garageband. Vill ni ta det ett steg längre, konstruera ett eget instrument som ni sedan använder i musikskapandet!

SYFTE: Att öva på rytmisk och melodisk improvisation med röst, rörelse och instrument med utgångspunkt i musikaliska byggstenar.

Laurie Anderson, *Drum Dance*,
ur *Heart of the Brave*, 1986
© Laurie Anderson

AI OCH LITTERATUREN

Skapa en text med hjälp av Chat GPT (Chat Generative Pre-trained Transformer) utifrån en kort instruktion. Be den till exempel skriva en text om några tonåringar som tar tåget till Wien eller, om varför existentialismen är en humanism. Läs de automatiskt skapade texterna tillsammans och diskutera kvaliteter och brister. Samtala också om problem och möjligheter med textrobotar och berör begrepp som originalitet och autenticitet.

SYFTE: Att samtala om olika typer av texter och diskutera etiska dilemman. Att öva sig i att delta aktivt, uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument.

ATT VARA NÅGON ANNAN

I verket *Persona* iklädde sig Laurie Anderson rollen som svensk genom att ljuda inlärd fraser eller imitera kameravinklar och gester från Ingmar Bergmans film *Persona* (1966). En persona är en människas image, den personlighet man visar upp inför omvärlden.

Spela rollen av någon helt annan. Välj en gestalt från historien eller en karaktär i en bok eller film och försök hitta vad som utmärker personligheten. Vad har karaktären för språk, rörelsemönster och övriga kännetecken? Skriv en berättelse i jagform utifrån karaktären. Om ni vill, kan ni även filma en uppläsning av texten.

SYFTE: Att öva inlevelseförmåga och litterär gestaltning.

ROTTRÅDAR

Laurie Andersons farfar var den svenskfödde Axel Efraim Anderson (1881–1963). Enligt konstnären själv var han en vresig man som berättade historier som inte alltid var förankrade i verkligheten. Man vet att han som barn kom till USA och att han under många år bodde på en ungdomsvårdsanstalt. Laurie Andersons utställning börjar i fiktionens värld, med berättelser som hämtar näring ur farfaderns historia. I flera verk återkommer hon till frågor om identitet, de roller vi tar eller ges, bland annat i filmen *Speaking Swedish* (inte med i utställningen), där hon försöker ljuda sig igenom en svensk text.

Fundera över vilka berättelser som finns i era familjer eller släkter. Sök information om platser som varit viktiga i släktens historia på nätet. Skapa bilder i valfri teknik (collage, fotografier, teckning eller måleri) utifrån informationen ni hittar, eller utifrån de berättelser ni vill lyfta fram. Om informationen inte räcker till kan ni låta fantasin fylla i luckorna!

SYFTE: Att reflektera över de berättelser vi bär med oss och hur de påverkar vår självbild. Att öva förmågan att söka information från olika källor och värdera dessa. Att öva på gestaltning i olika konstnärliga tekniker.

BILDANALYS

Gör en gemensam bildanalys av Laurie Andersons verk
Absent in the Present: Looking into a Mirror Sideways från 1975.

Analysera enligt nedanstående modell:

Denotation i en bildanalys är en saklig beskrivning av ett verk
exempelvis innefattande:

Vad ser vi i bilden? (Människor, saker, miljöer, skeende)

Vad är det för komposition? Vad är mest intressant i verket?

Konnotation i en bildanalys är en tolkning av konstverket:

Vad tänker och känner vi när vi ser verket?

Värderingar? (privata, gemensamma, utifrån normer)

Vad gör verket intressant eller ointressant?

*SYFTE: Att öva sig i att analysera bilder och utveckla förståelse
för vissa ord och begrepp som kan användas för att kunna samtala
om bilder. Att lyssna till och respektera andras åsikter och tankar.*

